

Vinnitsia, 3, Soniachna Str., e-mail: lepetan_inna@i.ua).

КОВАЛЬ Любов Витальевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры бухгалтерского учета, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, Солнечная, 3, e-mail: kovalstar@meta.ua).

ЛЕПЕТАН Инна Михайловна – кандидат экономических наук, доцент кафедры бухгалтерского учета, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: lepetan_inna@i.ua).

УДК 658.14/17:[688:005.921.1:33]
DOI: 10.37128/2411-4413-2021-4-12

**МЕТОДИЧНІ
АСПЕКТИ АНАЛІЗУ
УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ
БЕЗПЕКОЮ
ПІДПРИЄМСТВА**

ФЕДОРИШИНА Л.І.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри аналізу та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)

У статті розкрито сутність і проаналізовано структурно-елементне наповнення поняття «фінансова безпека підприємства». Встановлено, що категоріальна сутність фінансової безпеки опосередкована оточенням суб'єкта підприємництва й формується відносинами, у які він вступає у процесі своєї практичної діяльності. Визнано, що фінансову безпеку підприємства доцільно трактувати як спроможність протидіяти наявним і можливим небезпекам, які здатні завдати фінансових збитків, трансформувати структуру капіталу чи взагалі призвести підприємство до банкрутства.

Досліджено, що забезпечення належного рівня фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств можливе через систему її управління. Наведено структуровану систему управління фінансовою безпекою підприємства, яка охоплює перелік зовнішніх і внутрішніх загроз, завдання та алгоритм управління, а також підсистеми методичного, нормативно-правового, фінансового, технічного, інформаційного, організаційного, кадрового забезпечення.

Конкретизовано й систематизовано методичний інструментарій моніторингу, аналізу й оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. Доведено, що оцінювання та аналіз стану фінансової безпеки є моніторингом основних соціально-економічних показників і їхнім зіставленням із граничними значеннями. Наведено принципи формування інструментарію оцінки фінансової безпеки підприємства.

Надано характеристику методичним підходам щодо кількісно-структурного наповнення інструментарію оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

Для комплексної оцінки рівня фінансової безпеки підприємств запропоновано використовувати структуровані групи показників за напрямками фінансового аналізу. Розроблено структурно-логічний алгоритм практичної реалізації методичних підходів аналізу управління фінансовою безпекою підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансова безпека, фінансовий аналіз, індикатор, порогові значення, ризик.

Табл.: 4. Рис.: 2. Літ.: 18.

**METHODOLOGICAL ASPECTS OF ANALYSIS OF FINANCIAL
SECURITY MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE**

FEDORYSHYNA Lidiya,
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of Analysis and Audits,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The article reveals the essence and analyzes the structural and elemental content of the concept of «financial security of the enterprise». It is established that the categorical essence of financial security is mediated by the environment of the business entity and is formed by the relations into which it enters in the process of its practical activity. It is recognized that the financial security of the enterprise should be interpreted as the ability to counteract existing and possible dangers and threats that can and can cause financial damage, transform the capital structure or bring the enterprise to bankruptcy. It is investigated that ensuring the appropriate level of financial security of agricultural enterprises is possible through its management system.

The structured system of financial security management of the enterprise is given, which includes the list of external and internal threats, tasks and management algorithm, as well as subsystems of methodical, normative-legal, financial, technical, informational, organizational, personnel support.

The methodical tools of monitoring, analysis and assessment of the level of financial security of the enterprise are concretized and systematized. It is proved that the assessment and analysis of financial security is a monitoring of key socio-economic indicators and their comparison with the threshold values. The principles of formation of tools for assessing the financial security of the enterprise are given.

The characteristic of methodical approaches concerning quantitative and structural filling of tools of an estimation of a level of financial safety of the enterprise is given.

For a comprehensive assessment of the level of financial security of enterprises, it is proposed to use structured groups of indicators in the areas of financial analysis. The structural-logical algorithm of practical realization of methodical approaches of the analysis of management of financial safety of the enterprise is developed.

Key words: enterprise, financial security, financial analysis, indicator, threshold values, risk.

Table.: 4. Fig.: 2. Ref.: 18.

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНАЛИЗА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

ФЕДОРИШИНА Л.И.,
кандидат исторических наук,
доцент кафедры анализа и аудита,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

В статье раскрыта сущность и проанализировано структурно-элементное наполнение понятия «финансовой безопасности предприятия». Установлено, что категориальная сущность финансовой безопасности опосредована окружением субъекта предпринимательства и формируется отношениями, в которые он вступает в процессе своей практической деятельности. Признано, что финансовую безопасность предприятия целесообразно трактовать, как способность противодействовать существующим и возможным опасностям и угрозам, которые способны и могут нанести финансовый ущерб, трансформировать структуру капитала или вообще привести предприятие к банкротству.

Исследовано, что обеспечение надлежащего уровня финансовой безопасности сельскохозяйственных предприятий возможно через систему их управления. Приведено структурированную систему управления финансовой безопасностью предприятия, охватывающую перечень внешних и внутренних угроз, задачи и алгоритм управления, а

также подсистемы методического, нормативно-правового, финансового, технического, информационного, организационного, кадрового обеспечения.

Конкретизирован и систематизирован методический инструментарий мониторинга, анализа и оценки уровня финансовой безопасности предприятия. Доказано, что оценка и анализ финансовой безопасности представляет собой мониторинг основных социально-экономических показателей и их сопоставление с предельными значениями. Приведены принципы формирования инструментария оценки финансовой безопасности предприятия.

Охарактеризованы методические подходы количественно-структурного наполнения инструментария оценки уровня финансовой безопасности предприятия.

Для комплексной оценки уровня финансовой безопасности предприятий предлагается использовать структурированные группы показателей по направлениям финансового анализа. Разработан структурно-логический алгоритм практической реализации методических подходов анализа управления финансовой безопасностью предприятия.

Ключевые слова: предприятие, финансовая безопасность, финансовый анализ, индикатор, пороговые значения, риск.

Табл.: 4. Рис.: 2. Лит.: 18.

Постановка проблеми. Реалії функціонування сільськогосподарських підприємств завжди характеризуються надмірними ризиками й загрозами їхньої фінансової стабільності й стійкості. Все це актуалізує необхідність пошуку якісно нових шляхів забезпечення сталого розвитку цих підприємств на основі формування належного рівня їхньої фінансової безпеки. Сьогодні сільськогосподарські підприємства України перебувають у складних умовах господарювання, за недостатніх темпів техніко-технологічного оновлення, хронічної нестачі обігових коштів, дії цілої низки логістично-інфраструктурних проблем, наявності великої кредиторської заборгованості перед постачальниками й фундаментального впливу сезонного характеру діяльності, що змушує здійснювати пошук резервів і механізмів зміцнення їхньої фінансової безпеки.

Обґрунтування та впровадження ефективних методичних прийомів щодо управління і контролю рівня фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств сприятиме вчасному виявленню наявних загроз, їхньому попередженню та розробці відповідних протидіючих заходів. Водночас, управління фінансовою безпекою розглядається як невід'ємна складова механізму управління підприємством загалом, спрямована на протидію як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам його функціонування, дотримання концептуальних методичних положень управління фінансовою безпекою, що дозволить раціонально залучати матеріальні, трудові та фінансові ресурси, мінімізувати витрати й максимізувати доходи підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню сутності поняття «фінансова безпека» присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О. Барановський [1], Ю. Кракос [8], Д. Жерліцин [3], О. Ляшенко [11], С. Ілляшенко [12], О. Лиса [10], О. Орлик [15] та інші. Проблеми визначення рівня фінансової безпеки підприємства досліджені в роботах багатьох вчених, серед яких доцільно виділити І. Бланка [2], Л. Вдовенко [17], Г. Калетніка [18], О. Калініну [8], Т. Кузенко [16], С. Мельника [5], О. Малик [13], Т. Меліхову [14], Н. Сабліну [16], О. Хоменка [4] та інших.

Проте багато питань щодо структури, кількості, співвідношення основних індикаторів і системного обґрунтування методичних аспектів оцінювання та аналізу фінансової безпеки підприємств залишаються дискусійними.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є узагальнення

теоретичних аспектів щодо визначення сутності категорії «фінансова безпека», дослідження наявних методичних підходів до оцінки рівня та аналізу управління фінансовою безпекою підприємства й розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення цього методичного інструментарію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тракткування та структурно-елементне наповнення поняття фінансової безпеки є досить складним і неоднозначним. На рівні суб'єктів господарювання, питання комплексного дослідження змісту поняття «фінансова безпека», як самостійного об'єкта управління, вивчено ще недостатньо.

Зазначимо, що фінансова безпека характеризує захищеність на всіх рівнях, починаючи з держави й закінчуючи кожним підприємством і громадянином. Водночас, джерелами негативних впливів на фінансову безпеку суб'єктів господарювання можуть бути свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів); збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо) [1, с. 146].

Категоріальна сутність фінансової безпеки безпосередньо пов'язана з оточенням суб'єкта підприємництва, тобто з відносинами, у які він вступає у процесі своєї практичної діяльності.

Переважає більшість науковців трактують і розглядають фінансову безпеку підприємства як складову економічної безпеки й визначають, що фінансова безпека підприємства відображає захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до наявних умов, які не позначаються на його діяльності негативно [1, с. 146; 2, с. 89; 3, с. 148].

Під фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва, як економічної категорії, розуміють сукупність соціально-економічних і правових відносин, які забезпечують такий фінансовий стан, за якого виявляється стійкість підприємства до зовнішніх загроз і ризиків за раціонального використання своїх фінансових ресурсів [4, с. 80].

Категорія фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств, у вузькому розумінні, передбачає здатність функціонувати як суб'єкт господарювання з урахуванням використання наявного ресурсного потенціалу й обраної спеціалізації виробництва. У широкому розумінні фінансова безпека трансформується у здатність конкретного підприємства досягти й утримувати належний рівень конкурентоспроможності за будь-якого ступеня впливу можливих ризиків, загроз і форс-мажорних обставин.

Отже, реальність забезпечення фінансової безпеки на рівні підприємства опосередковується економічними, організаційними, законодавчо-нормативними й іншими заходами держави, спрямованими на підтримання її на належному рівні.

Погляди багатьох авторів щодо сутності управління фінансовою безпекою підприємства зводяться до змістовного трактування цього поняття як безперервного процесу аналізу фінансового стану підприємства, зовнішнього й внутрішнього середовища, планування і забезпечення виконання комплексу заходів для досягнення необхідного рівня фінансової безпеки. На нашу думку, управління фінансовою безпекою підприємства доцільно представити у вигляді

наступної структурованої системи (рис. 1).

Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2021, № 4

Рис. 1. Система управління фінансовою безпекою підприємства
 Джерело: розроблено автором на основі [2, с. 159; 5, с. 45; 7, с. 40; 8, с. 146; 11, с. 215]

Налагодження дієвої практики управління фінансовою безпекою підприємства дозволить проводити власну фінансову політику в межах чинного законодавства; здійснювати необхідні фінансові заходи у випадку невідкладних фінансових ситуацій на підприємстві, пов'язаних із локальними фінансовими прорахунками на державному рівні й відповідно мінімізувати вплив кризових проявів у фінансово-кредитній сфері країни.

Отже, управління фінансовою безпекою підприємства повинно фокусуватись на можливості обґрунтованого, цілеспрямованого впливу з боку суб'єктів управління підприємством за допомогою системи принципів, методів і технологій розробки й реалізації управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту пріоритетних фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз у процесі всіх напрямів його фінансово-господарської діяльності.

Ми погоджуємось із думкою ряду авторів, які у якості ключових організаційно-економічних напрямів підвищення рівня фінансової безпеки підприємств акцентують увагу на таких функціональних складових:

– фінансова складова, яка охоплює управління кредиторською та дебіторською заборгованостями, формування кредитної політики підприємства, оптимізацію структури капіталу, розширення джерел фінансування підприємства;

– конкурентоспроможна складова, яка фокусується на розширенні номенклатури й асортименту продукції, вдосконаленні системи зберігання продукції, розширенні каналів збуту, використанні гнучкої системи ціноутворення, постійному моніторингу кон'юнктури складових аграрного ринку;

– техніко-технологічна складова (впровадження інноваційних технологій, оптимізація амортизаційної політики, активізація лізингових відносин, розвиток сільськогосподарської кооперації, якісне оновлення основних фондів);

– кадрова складова (упровадження ефективної політики підбору персоналу, управління конфліктами в колективі підприємства, підвищення кваліфікації та навчання працівників, використання оптимального співвідношення методів матеріального й морального стимулювання праці);

– екологічна складова (дотримання науково-обґрунтованої системи сівозмін, оптимальне співвідношення внесення органічних і мінеральних добрив, збалансована структура посівних площ, використання високоврожайних сортів, переробка відходів виробництва тощо) [2, с. 237; 3, с. 187].

Наразі, механізм управління фінансовою безпекою сільськогосподарських підприємств потребує створення відповідного механізму, який структурно охоплює наступні елементи:

1. Планування – розробка оперативних, щорічних, стратегічних планів, концепцій, програм, прогнозів.

2. Організація і регулювання – розробка й реалізація управлінських

рішень; застосування різноманіття фінансових інструментів і технологій; обґрунтування та використання організаційних і правових методів управління.

3. Контроль – моніторинг контрольно-аналітичної інформації щодо реалізації та виконання планів і програм; аналіз моніторингових висновків про стан фінансової безпеки підприємства.

4. Стимулювання – моніторинг реальної ефективності управлінської праці; використання економічних і соціально-психологічних методів управління.

Дієвість й ефективність системи управління фінансовою безпекою підприємства опосередковується вибором і конкретною систематизацією необхідного методичного інструментарію моніторингу, аналізу й оцінки її рівня. Як приклад наведемо варіантну структуру методичного забезпечення моніторингу й оцінки рівня фінансової безпеки підприємства (табл. 1).

Також потрібно наголосити на тому, що оцінювання й аналіз стану фінансової безпеки є моніторингом основних соціально-економічних показників і їхнього співставлення з граничними значеннями.

Ресурсо-функціональний підхід формування методичного інструментарію оцінки рівня фінансової безпеки підприємства передбачає розрахунки з використанням засобів економіко-математичного моделювання, що дозволяє прогнозувати ефективність і наслідки впливу рішень органів управління приймати найбільш оптимальні управлінські рішення. Водночас, застосування методичних підходів оцінки фінансових ризиків дозволить сформувати дієву систему моніторингу й аналізу конфліктних ситуацій із урахуванням їхнього об'єктивного впливу на фінансовий стан і фінансову безпеку підприємства.

Перш за все, фінансову безпеку підприємства оцінюють за структурованою сукупністю показників його фінансового стану, які системно охоплюють наступні блоки: аналіз майнового потенціалу, аналіз ліквідності та платоспроможності, аналіз фінансової стійкості, аналіз ділової активності, аналіз ринкової активності, аналіз фінансових результатів.

Пріоритетна задача аналізу – сформувати таку структуру показників методологічного інструментарію, яка б чітко відповідала таким принципам формування системи індикаторів оцінки фінансової безпеки:

- можливість оцінки безпечного фінансового розвитку підприємства як у просторі (порівняно з іншими підприємствами), так і у часі (у ретроспективі);
- наявність інформаційного забезпечення розрахунку системи показників;
- оптимальна кількість показників, яка відповідає поставленій меті оцінки й забезпечує однозначність їхнього економічного тлумачення;
- можливість урахування галузевих особливостей формування і використання фінансових ресурсів, які опосередковують безпечність фінансового стану сільськогосподарського підприємства;
- систематичність моніторингу, узгодженість у часі, здійснення оцінки щодо визначеного часового регламенту [9. с. 138].

Система методів для формування методичного інструментарію оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Назва методу	Мета застосування	Сфера застосування	Переваги	Недоліки
Розрахунково-конструктивний (коефіцієнтний)	Проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства	Аналіз майнового потенціалу підприємства. Аналіз ліквідності й платоспроможності. Аналіз фінансової стійкості, ділової та ринкової активності підприємства	Виявлення резервів стабілізації структурних елементів фінансового потенціалу й підвищення ефективності його використання	Труднощі у оперативному визначенні окремих показників
Оцінки ризиків	Виявлення розмірів фінансових ризиків за прийняття виробничо-фінансових рішень у плануванні виробничої і комерційної діяльності підприємств	Вибір оптимальної стратегії виробництва, збуту й фінансової безпеки підприємства	Можливість вибору оптимальної виробничо-фінансової стратегії з урахуванням мінімізації рівня втрат і ймовірності отримання збитковості, а також скорочення розміру загроз	Недостатня ступінь достовірності, об'єктивності вихідної інформації
Функціонально-вартісний аналіз	Визначення механізму оптимального використання матеріальних і фінансових ресурсів, спрямованого на підвищення ефективності підприємства	Аналіз загроз і шансів у процесі реалізації обраної фінансової стратегії підприємства, орієнтованої на зростання економічної ефективності	Виявлення сильних і слабких сторін досліджуваного підприємства на макро-рівні	Недостатність урахування особливостей системи управління підприємством і його фінансовою безпекою
Методи побудови прогнозно-аналітичних моделей	Визначення прогнозованої потреби у фінансових ресурсах, аналіз взаємозв'язків даних показників із виробничими показниками розвитку підприємства	Формування структурної фінансової моделі ресурсних потреб для реалізації стратегії розвитку підприємства	Визначення перспективної потреби підприємства в різних ресурсах, виявлення найбільш ресурсомістких та критичних сфер	Можлива неспівмірність кількісних значень обсягів виробництва продукції та стратегії формування витратної політики
Методика вимірювання ресурсовіддачі	Розрахунок частки галузевих складових підприємства в узагальненому фінансовому потенціалі	Оцінка сукупності показників порівняльної ресурсовіддачі, співвідношення між галузевою і середньою ресурсовіддачею	Можливість виявлення найбільш ефективних напрямів господарської діяльності підприємства за ступенем ресурсовіддачі	Достатня ступінь складності математичного апарату й проведення розрахунків
Методика оцінки втрат	Визначення величини легальних і тінювих втрат фінансових і матеріальних ресурсів у сфері виробництва продукції	Визначення величини, структури і джерел втрат на кожному етапі виробничого процесу	Визначення тінювих аспектів функціонування підприємства	Складність доступу до достовірних джерел інформації
Метод підрахунку резервів за фактичним відхиленням	Виявлення резервів підвищення ефективності використання власних і запозичених фінансових ресурсів підприємства	Аналіз впливу ефективності виробництва на величину процесу фінансування матеріальних витрат	Установлення можливості подальшого зниження собівартості та підвищення ефективності виробництва продукції підприємства	Обмеження застосування методу в результаті спаду виробництва, брак фінансових ресурсів
Інтегральна оцінка ефективності виробництва	Узагальнююча оцінка ефективності функціонування досліджуваної виробничої системи	Порівняння ефективності виробництва в часовому періоді	Комплексність, об'єктивність, можливість використання отриманих результатів для економічного й фінансового прогнозування	Відносний суб'єктивізм, узагальненість отриманого числового критерію

Джерело: розроблено автором

Дискусійність питання щодо структури, кількості й співвідношення основних індикаторів фінансової безпеки підприємств підтверджується результатами багатьох досліджень. Узагальнено перелік моніторингових показників оцінювання управління фінансовою безпекою підприємства можна представити так:

- величина портфеля замовлень (прогнозований обсяг реалізації продукції);
- фактичний і необхідний обсяг інвестицій (для підтримки й розвитку наявного ресурсного потенціалу);
- рівень інноваційної активності (обсяг інвестицій у нововведення);
- рівень рентабельності виробництва;
- фондвіддача (капіталоємність) виробництва;
- прострочені дебіторська й кредиторська заборгованості;
- частка забезпеченості власними джерелами фінансування оборотних активів [10, с. 62].

Практика застосування розрахунково-конструктивного методу, спрямованого на визначення та аналіз фінансового стану за допомогою сукупності фінансових коефіцієнтів є пріоритетною у визначенні рівня фінансової безпеки підприємства. Дослідженнями встановлено різноманіття поглядів щодо переліку, структури й порогових значень фінансових індикаторів обчислення рівня фінансової безпеки підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Методичні підходи щодо кількісно-структурного наповнення інструментарію оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Автор, джерело	Характеристика методичного підходу
І.А. Бланк [2, с. 327]	Процес аналізу фінансової безпеки є дослідження фінансового стану підприємства й основних фінансових результатів його діяльності для визначення ступеня захисту його фінансових інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз і виявлення резервів його збільшення. Коефіцієнтний аналіз фінансової безпеки підприємства повинен містити такі фінансові коефіцієнти: фінансова стійкість, платоспроможність (ліквідність), оборотність активів і капіталу, рентабельність (прибутковість). Водночас пропонується використати не тільки коефіцієнтний аналіз, але й такі методи фінансового аналізу, як горизонтальний або трьохрічний або вертикальний або структурний; порівняльний; інтегральний, що дозволяють здійснити багатofакторну оцінку умов формування окремих груп фінансових показників.
О.І. Барановський [1, с. 227]	Поточний рівень забезпечення фінансової безпеки – це сукупність факторів, що впливають на діяльність підприємства, а здійснення оцінки поточного рівня відбувається на основі детального аналізу сукупності цих факторів, які мають у своєму складі негативний вплив, загрози, постачальників, конкурентів, фінансові результати діяльності та, які можна поділити за групами оцінки на такі: звітів підприємства, рівня конкурентоспроможності підприємства, асортименту продукції підприємства, теперішньої та прогнозованої вартості капіталу, поставок і клієнту підприємства, кредитної політики суб'єкта господарювання.
С.М. Ілляшенко, А.В. Колодка [12, с. 156]	Пропонують використовувати балансову модель оцінки фінансової стійкості підприємства, яка ґрунтується на порівнянні запасів і витрат із джерелами їхнього фінансування. $OЗ + ЗВ + Г = ВК + ДЗ + КК + КЗ$, де ОЗ – основні засоби, ЗВ – запаси й витрати, Г – грошові кошти і їхні еквіваленти, ВК – власний капітал, ДЗ – довгострокові кредити й позики, КК – короткострокові кредити та позики, КЗ – кредиторська заборгованість. Розрахунок фінансових показників за цією рівністю, дозволяє порівняти запаси й витрати порівняння запасів і витрат підприємства з показниками їхнього покриття та зробити висновок про тип фінансової стійкості підприємства.
С.І. Мельник [5, с. 115]	Оцінка стану фінансової безпеки підприємства на основі аналізу динаміки одного або декількох фінансових індикаторів є неефективною, оскільки не враховує системний характер фінансової безпеки, а під час оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства перевагу потрібно віддавати використанню інтегрального показника безпеки, який одержано на основі використання багатомірних статистичних методів.
Д.М. Жерліцин, Ю.Г. Лисенко [3, с. 118]	Поділяють індикатори фінансової безпеки на індикатори поточного стану чи процесів, які слугують для виявлення факторів дестабілізації, наявних можливостей упередження збитків й індикатори стратегічної оцінки фінансової безпеки підприємства, які необхідні для оцінки зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства, попередження зовнішніх і внутрішніх загроз, оцінки ділової активності, частки на ринку, за якими можливо визначити стан забезпечення фінансової безпеки на майбутнє.

Джерело: систематизовано автором на основі аналізу літературних джерел

Фактом залишається відсутність єдиної універсальної узагальнюючої системи фінансових показників, затвердженої на законодавчому рівні, за допомогою якої можна було б об'єктивно й повно оцінити рівень фінансової безпеки підприємства.

На нашу думку, комплексна оцінка рівня фінансової безпеки підприємств повинна охоплювати наступні структуровані групи показників за напрямками фінансового аналізу:

1. Аналіз фінансової стійкості підприємства – оцінка рівня надійно гарантованої платоспроможності, рівноваги між власними й позиковими коштами, незалежності від випадковостей ринкової кон'юнктури й партнерів, довіри кредиторів й інвесторів, а також рівня залежності від них, наявності такої величини прибутку, яка б забезпечила самофінансування.

2. Аналіз і постійний моніторинг ліквідності й платоспроможності підприємства – оцінка спроможності підприємства швидко сплатити свої поточні зобов'язання, здатності сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали й потребують негайного погашення, завдяки наявним грошам на банківських рахунках або в готівці.

3. Аналіз прибутковості й рентабельності підприємства – оцінка виконання плану з фінансових результатів і вивчення динаміки показників загалом й у розрізі їхніх складових; оцінка рентабельності роботи підприємства загалом й у розрізі окремих видів діяльності, окремих видів продукції; визначення впливу факторів на зміну рівня прибутку й рентабельності. Постійний моніторинг структури змінних і постійних витрат підприємства.

3. Аналіз майнового потенціалу підприємства – оцінка забезпеченості й ефективності використання майна підприємства, забезпеченості підприємства власними оборотними коштами.

4. Аналіз джерел фінансування підприємства – оцінка раціональності формування джерел фінансування, моніторинг питомої ваги власних і позикових коштів, вимірювання сукупних економічних результатів, які досягаються за різного співвідношення власного й позикового капіталу підприємства за допомогою показника фінансового левериджу.

5. Аналіз ділової та ринкової активності підприємства – аналіз збалансованості темпів зміни чистого прибутку, валового доходу, власного капіталу й сукупних активів, оцінка ефективності діяльності підприємства, яка характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів, аналіз використання і розподілу чистого прибутку на виплату дивідендів, а також ефективності використання акціонерного капіталу підприємства.

Для того, щоб правильно визначати дохід підприємства, на який впливає чимало факторів, доцільно проводити систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності й фінансової стійкості. Проаналізуємо дані показники на базі Державного підприємства «Дослідне господарство «Артеміда» Інституту картоплярства Національної академії аграрних наук України (табл. 3).

Аналіз показників фінансової стійкості й платоспроможності підприємства ДП ДГ «Артеміда» ІК НААН України у 2018-2020 рр.

№ п/п	Показники	Роки			Відхилення (+,-)
		2018	2019	2020	
1	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,86	0,82	0,86	0
2	Коефіцієнт фінансової залежності	0,16	1,22	1,16	1,00
3	Коефіцієнт фінансового ризику (фінансування, плече фінансового важеля)	0,16	0,22	0,16	0
4	Наявність власних оборотних коштів (чисті оборотні активи), тис. грн	11771	13319	15437	3666
5	Коефіцієнт маневрування власним капіталом	3,01	0,39	0,43	-2,58
6	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,35	0,28	0,27	-0,08
7	Коефіцієнт мобільності активів	0,41	0,50	0,51	0,10
8	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,40	2,10	2,0	-0,40
9	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	152,0	174,0	183,0	31,0
10	Коефіцієнт грошової платоспроможності (абсолютної ліквідності)	0,02	0,03	0,20	0,18
11	Коефіцієнт ліквідної платоспроможності (покриття)	2,99	2,81	1,22	-1,77

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ДП ДГ «Артеміда»

Вищевказаний аналіз показав, що підприємство стабільно розвивається. Про це свідчить зростання власних оборотних коштів на 3666 тис. грн, коефіцієнтів розрахункової та ліквідної платоспроможності на 0,20 та 1,22 пунктів відповідно. Позитивним також є незмінність коефіцієнта фінансової незалежності (автономності).

Аналіз фінансової стійкості й платоспроможності ДП ДГ «Артеміда» свідчить про те, що підприємство є фінансово стійким і платоспроможним.

Таблиця 4

Аналіз показників ділової активності ДП ДГ «Артеміда» ІК НААН України у 2018-2020 рр.

№ з/п	Показники	Роки			Відхилення, (+,-)
		2018	2019	2020	
1	Коефіцієнт оборотності активів	1,05	1,04	1,0	-0,05
2	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	51,8	35,0	47,2	-4,6
3	Строк погашення дебіторської заборгованості	7,0	10,0	8,0	1,0
4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7,3	5,9	7,4	0,1
5	Строк погашення кредиторської заборгованості	50,0	62,0	49,0	-1,0
6	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	2,4	2,1	2,0	-0,4
7	Період одного обороту обігових коштів, днів	152,0	174,0	183,0	31,0
8	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	3,3	3,2	2,9	-0,4
9	Період одного обороту запасів	111,0	114,0	126,0	15,0
10	Фондовіддача основних засобів й інших необоротних активів	1,3	1,5	1,5	0,2
11	Період операційного циклу, днів	118,0	124,0	134,0	16,0
12	Період фінансового циклу, днів	68,0	62,0	85,0	17,0

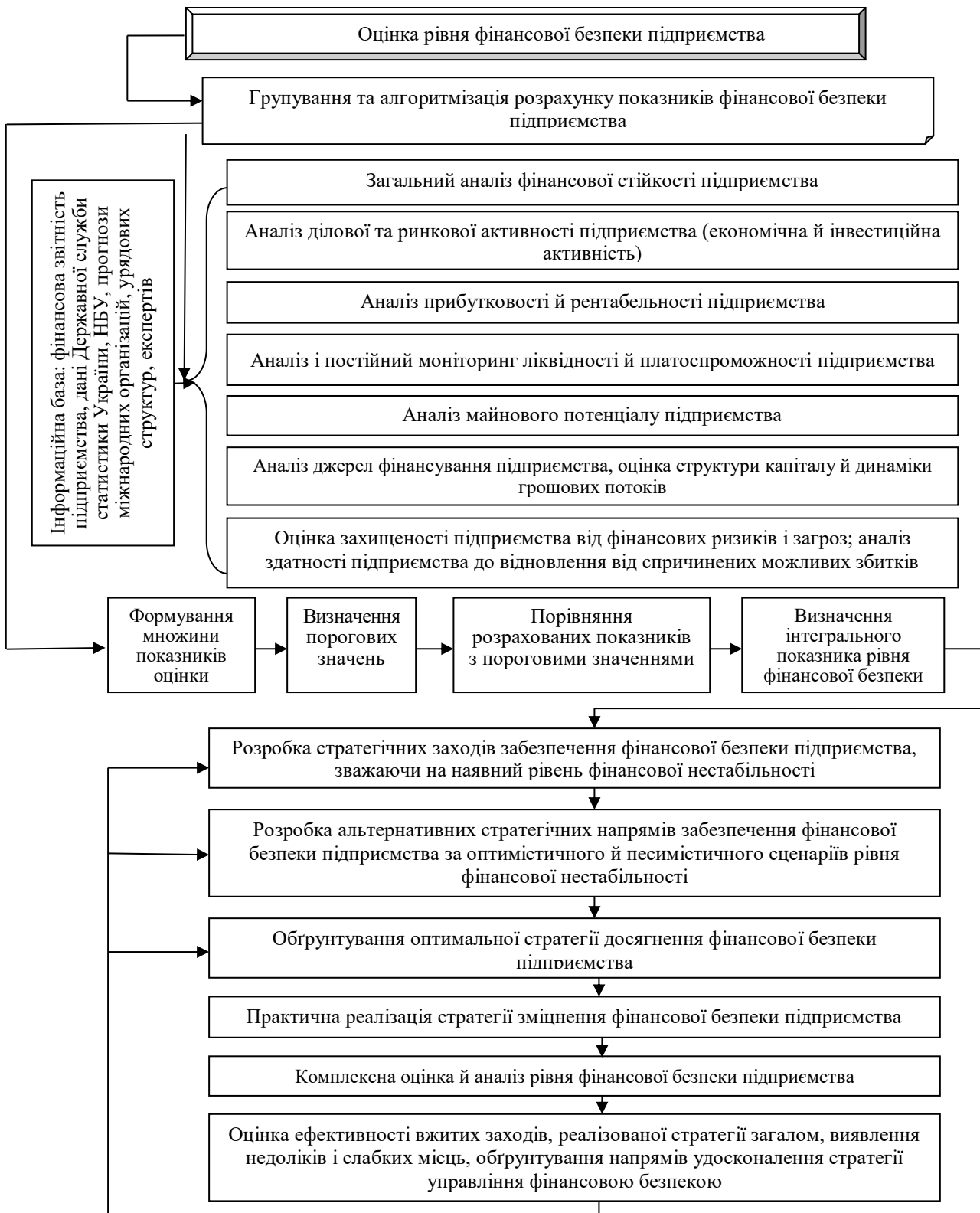
Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ДП ДГ «Артеміда»

Якщо розглядати аналіз ділової активності підприємства (табл. 4), то, в основному, показники зросли, відповідно й покращується ділова активність підприємства на ринку. Позитивним фактором вважаємо збільшення коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості й, відповідно, зменшення тривалості її обороту.

Здійснивши аналіз показників рентабельності (табл. 4), ми дійшли до висновку, що ДП ДГ «Артеміда» є рентабельним підприємством, яке слідкує за

збільшенням прибутку щороку.

Вважаємо, що алгоритм практичної реалізації методичних підходів аналізу управління фінансовою безпекою підприємства доцільно представити у вигляді структурно-логічної схеми, яка зображена на рис. 2.

Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2021, № 4

Рис. 2. Структурна схема реалізації методики аналізу управління фінансовою безпекою підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [13, с. 215; 14, с. 89; 15, с. 215; 16, с. 330]

Констатуємо, що саме застосування комплексного підходу під час реалізації різноманітних методів і прийомів фінансового аналізу, з розрахунком цілої сукупності фінансових коефіцієнтів показників економічної діяльності, можна отримати об'єктивне бачення сучасного стану й зробити висновки щодо напрямів забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Також зазначимо, що практика застосування методичного інструментарію оцінювання та аналізу рівня фінансової безпеки повинна враховувати особливості кожного конкретного підприємства і, відповідно, коригувати кількість та структуру показників, які використовуються під час визначення інтегрального показника рівня фінансової безпеки.

Висновки. Методологічні підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства ґрунтуються на індикаторному, ресурсно-функціональному, економіко-математичному підходах, а також прогнозуванні банкрутства, оцінки фінансової стійкості підприємства, за функціональними складниками.

Проведений аналіз основних наявних методик оцінки фінансової безпеки підприємства дозволив констатувати, що, загалом, вони базуються на розрахунку основних показників фінансового стану й економічної ефективності функціонування підприємства, деякі методичні підходи охоплюють показники, які характеризують забезпеченість підприємства власними коштами, раціональність розміщення власного капіталу, а також ефективність використання власного, обігового й сукупного капіталу, фондвіддачу активів підприємства.

Проведене дослідження дає можливість зробити висновок про те, що наявні комплексні методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємств носять узагальнений характер. Тому вважаємо, що комплексна оцінка рівня фінансової безпеки підприємств повинна охоплювати наступні структуровані групи індикаторів: показники фінансової стійкості підприємства, моніторингові показники ліквідності й платоспроможності, показники прибутковості й рентабельності, показники забезпеченості й ефективності використання майна підприємства, показники раціональності формування джерел фінансування, а також показники, які характеризують ділову й ринкову активність підприємства.

Запропонований алгоритм практичної реалізації методичних підходів аналізу управління фінансовою безпекою підприємства дозволить поетапно:

- згрупувати, структурувати й обчислити сукупність показників, які формують інструментарій аналізу рівня фінансової безпеки підприємства;
- сформувати множину показників оцінки (з урахуванням особливостей кожного конкретного підприємства), визначити їхні порогові значення, здійснити порівняння фактичних показників із пороговими індикаторами, визначити інтегральний показник рівня управління фінансовою безпекою;
- оцінити захищеність підприємств від фінансових ризиків і загроз;
- проаналізувати здатність підприємств відновити свій господарський потенціал у випадку спричинених можливих збитків;
- розробити стратегічні заходи й обґрунтувати оптимальну концепцію забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Філософія безпеки: монографія у 2 т. Т. 1 Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. Київ: УБС НБУ, 2014. 831 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ: Видавництво SmartBook, 2013. 776 с.
3. Жерліцин Д.М., Лисенко Ю.Г. Інноваційне управління фінансовою системою підприємства: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 256 с.
4. Хоменко О.А. Методичні засади управління фінансовою безпекою підприємств агропромислового комплексу. *Економіка АПК*. 2017. № 2. С. 79-82.
5. Мельник С.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.
6. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 92-100.
7. Мельник К.М. Фінансові інтереси підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 2 (2). С. 38-45.
8. Кракос Ю.Б., Калініна О.М. Взаємозв'язок економічної безпеки та інвестиційної привабливості підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 10. С. 144-148.
9. Федоришина Л.І., Цуркан А.О. Організація і методика економічного аналізу ефективності діяльності аграрних підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 2 (2) С. 137-139.
10. Лиса О.В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання в сучасних умовах. *Економічний аналіз*. 2016. № 1. Т. 26. С. 58-64.
11. Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємств: тенденції та підходи до оцінювання. *Стратегічні пріоритети. Серія: Економіка*. 2016. № 3 (40). С. 213-219.
12. Ілляшенко С.М., Колодка А.В. Економічна безпека держави: міждисциплінарний підхід: колективна монографія / за наук. ред. Хлобистова Є.В. Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2013. 480 с.
13. Малик О.В. Концептуальні основи формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства. *Університетські наукові записки*. 2017. № 64. С. 213-218.
14. Меліхова Т.О. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства як основний складник економічної безпеки: узагальнення наявних методичних підходів та критичний аналіз. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. № 1 (63). С. 87-91.
15. Орлик О.В. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення. *Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: колективна монографія: у 2 т. Т. 2*. Дніпропетровськ: ФОП Дробязко С.І., 2014. 577 с.
16. Сабліна Н.В., Кузенко Т.Б. Формування стратегічних карт у рамках реалізації процесу управління фінансовою безпекою підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 327-331.
17. Вдовенко Л.О., Черненко Д.С. Фінансова підтримка особистих

селянських господарств – стимул розвитку агропромислового виробництва галузі. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 2 (2). С. 33-38.

18. Калетнік Г.М., Ціхановська В.М., Варченко О.М., Даниленко А.С. *Фінансовий менеджмент: підручник*. Вінниця: Хай-Тек Прес, 2013. 688 с.

References

1. Baranovskii, O.I. (2014). *Filosofiiia bezpeky [Philosophy of security]*. Kyiv: UBS NBU [in Ukrainian].

2. Blank, I.A. (2013). *Upravlenie finansovoi bezopasnostiu predpriiatia. [Financial security management of the enterprise]*. Kyiv: SmartBook [in Russian].

3. Zherlitsyn, D.M., & Lysenko, Yu.H. (2012). *Innovatsiine upravlinnia finansovoiu systemoiu pidpriemstva [Innovative management of the financial system of the enterprise]*. Donetsk: Yuho-Vostok [in Ukrainian].

4. Homenko, O.A. (2017). *Metodychni zasady upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu [Methodical principles of financial security management of agro-industrial enterprises]*. *Ekonomika APK – Economics of agro-industrial complex*, 2, 79-82 [in Ukrainian].

5. Melnyk, S.I. (2020). *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka [Management of financial security of enterprises: theory, methodology, practice]*. Lviv: Rastr-7 [in Ukrainian].

6. Averina, M.Yu. (2012). *Analiz ta otsinka finansovoho stanu pidpriemstva: shliakhy pokrashchennia [Analysis and assessment of the financial condition of the enterprise: ways to improve]*. *Aktualni problemy ekonomiky – Current economic problems*, 9, 92-100 [in Ukrainian].

7. Melnyk, K.M. (2015). *Finansovi interesy pidpriemstva yak osnova zabezpechennia yoho finansovoyi bezpeky [Financial interests of the enterprise as a basis for ensuring its financial security]*. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 2 (2), 38-43 [in Ukrainian].

8. Krakos, Yu.B., & Kalinina, O.M. (2015). *Vzayemozviazok ekonomichnoi bezpeky ta investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva [The relationship between economic security and investment attractiveness of the enterprise]*. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Economics and Management*, 10, 144-148 [in Ukrainian].

9. Fedoryshyna, L.I., & Tsurkan, A.O. (2018). *Orhanizatsiia i metodyka ekonomichnoho analizu efektyvnosti diialnosti ahrarykh pidpriemstv [Organization and methods of economic analysis of the efficiency of agricultural enterprises]*. *Biznes-navihator – Business-navigator*, 2 (2), 137-139 [in Ukrainian].

10. Lysa, O.V. (2016). *Finansova bezpeka subiektiv hospodariuvannia v suchasnykh umovakh [Financial security of business entities in modern conditions]*. *Ekonomichniyi analiz – Economic analysis*, 1 (26), 58-64 [in Ukrainian].

11. Lyashenko, O.M. (2016). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv: tendentsii ta pidkhody do otsiniuvannia [Economic security of enterprises: trends and approaches to evaluation]*. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 3 (40), 213-

219 [in Ukrainian].

12. Ilyashenko, S.M., & Kolodka, A.V. (2013). *Ekonomichna bezpeka derzhavy: mizhdystsyplinarnyi pidkhid [Economic security of the state: interdisciplinary approach]*. Khlobystova Ye.V. (Eds.). Cherkasy: Chabanenko Yu.A. [in Ukrainian].

13. Malyk, O.V. (2017). Kontseptualni osnovy formuvannia mekhanizmu upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Conceptual bases of formation of the mechanism of management of financial safety of the enterprise]. *Universytetski naukovi zapysky – University scientific notes*, 64, 213-218 [in Ukrainian].

14. Melikhova, T.O (2018). Otsinka rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstva yak osnovnyi skladnyk ekonomichnoi bezpeky: uzahalnennia nayavnykh metodychnykh pidkhodiv ta krytychnyi analiz [Assessment of the level of financial security of the enterprise as the main component of economic security: generalization of existing methodological approaches and critical analysis]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of system approach in economics*, 1 (63), 87-91 [in Ukrainian].

15. Orlyk, O.V. (2014). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: vlastyvosti, stratehiya ta metody zabezpechennia. Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky [Economic security of the enterprise: properties, strategy and methods of providing. Economic security in the context of globalization of the world economy]*. Dnipropetrovsk: FOP Drobiazko S.I. [in Ukrainian].

16. Sablina, N.V., & Kuzenko, T.B. (2013). Formuvannia stratehichnykh kart u ramkakh realizatsii protsesu upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva [Formation of strategic maps in the implementation of the process of financial security management of the enterprise]. *Biznes Inform – Business Inform*, 4, 327-331 [in Ukrainian].

17. Vdovenko, L.O., & Chernenko, D.S. (2015). Finansova pidtrymka osobystykh selianskykh gospodarstv – stymul rozvytku ahropromyslovoho vyrobnytstva haluzi [Financial support of personal farms – an incentive for the development of agro-industrial production]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 2 (2), 33-38 [in Ukrainian].

18. Kaletnik, G.M., Tsikhanovska, V.M., Varchenko, O.M., & Danylenko, A.S. (2013). *Finansovyi menedzhment [Financial management]*. Vinnytsia: Khai-Tek Pres [in Ukrainian].

Відомості про автора

ФЕДОРИШИНА Лідія Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри аналізу та аудиту, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: fedorishina@i.ua).

FEDORYSHYNA Lidiya – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Analysis and Audits, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: fedorishina@i.ua).

ФЕДОРИШИНА Лидия Ивановна – кандидат исторических наук, доцент кафедры анализа и аудита, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: fedorishina@i.ua).